

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Tolstoi, Lev Nicolaevici/ Spovedanie. Căutând sensul
vieții/ Lev Tolstoi ; trad.: Anca Irina Ionescu. - București:
Herald, 2016
ISBN 978-973-111-598-6
I. Ionescu, Anca Irina (trad.)
821.161.1-97=135.1

Lev Nicolaevici Tolstoi

SPOVEDANIE

CĂUTÂND SENSUL VIEȚII

Traducere din limba rusă și îngrijire ediție:
ANCA IRINA IONESCU

Lev Nicolaevici Tolstoi
Исповедь. В чём моя вера?
Л., „Художественная литература”,
Ленинградское отделение, 1991

 EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Tabel cronologic	5
Cap. I	25
Cap. II	32
Cap. III	40
Cap. IV	49
Cap. V	59
Cap. VI	70
Cap. VII	83
Cap. VIII	92
Cap. IX	97
Cap. X	106
Cap. XI	113
Cap. XII	119
Cap. XIII	128
Cap. XIV	135
Cap. XV	141
Cap. XVI	149

să intre în posesia jurnalelor personale ale lui Lev. În timp ce fugе spre Caucaz cu trenul, Lev se îmbolnăvește și moare în Astapovo. Biserica Ortodoxă interzice să i se țină slujba de înmormântare. Lev este îngropat lângă presupusul toiagul mitic despre care îi povestise fratele său în copilărie.

AM FOST botezat și crescut în credința creștină pravoslavnică. Mi-a fost propovăduită încă din copilărie și pe tot parcursul adolescenței și al tineretii mele. Dar la vîrstă de opt-sprezece ani, când am părăsit universitatea, după anul al doilea de studii, nu mai credeam în nimic din ceea ce fusesem învățat.

Judecând după unele amintiri, nu am crezut niciodată cu adevărat, ci numai am avut încredere în ceea ce fusesem învățat și în ceea ce credeau adulții din jurul meu; dar această încredere era foarte firavă.

Îmi amintesc că odată, pe când aveam unsprezece ani, un băiat care între timp a murit de mult, Volodenka M., elev de liceu, a venit într-o duminică la noi și ne-a adus ca nouătate de ultimă oră vestea unei descoperiri care avusese loc la liceu. Descoperirea era că Dumnezeu nu există și că tot ceea ce ni se spune despre el sunt numai născociri

(eram în anul 1838). Îmi amintesc că frații mei mai mari s-au arătat foarte interesanți de această nouitate și m-au chemat și pe mine la sfat. Țin minte că ne-am înfierbântat foarte tare cu toții și am primit această veste ca pe ceva foarte captivant și întru totul posibil.

Și îmi mai amintesc că, atunci când dintr-o dată fratele meu mai mare, Dmitri, pe atunci student la universitate, s-a dăruit credinței cu impulsivitatea care îi era caracteristică și a început să meargă la toate slujbele, să țină post, să ducă o viață curată și morală, râdeam cu toții de el, inclusiv cei mai în vîrstă, și l-am poreclit, nu știu de ce, Noe.

Îmi amintesc că Musin-Pușkin, pe atunci tutore la Universitatea din Kazan, ne-a invitat la el la o petrecere dansantă și a încercat apoi să-l convingă pe fratele meu, care refuzase să vină, recurgând ironic la argumentul că până și David dansase în fața chivotului. Atunci îl compătimisem din cauza glumelor celor mai mari și ajunsesem la concluzia că trebuie să învăț catehismul și să merg la biserică, dar că nu trebuie să iau toate chestiunile acestea prea în serios. Și îmi mai amintesc că l-am citit pe Voltaire când eram încă foarte Tânăr, iar batjocurile lui nu numai că nu

mă indignaseră, ci, dimpotrivă, mă amuzaseră foarte tare.

Desprinderea mea de credință s-a produs la fel cum s-a produs și se produce acum la oamenii cu aceeași formăție culturală ca noi. După cum mi se pare, ea se produce în majoritatea cazurilor în felul următor: oamenii trăiesc aşa cum trăiesc toți: pe baza unor principii care nu numai că nu au nimic comun cu învățăturile credinței, dar sunt în cea mai mare parte în contradicție cu acestea. Învățăturile credinței nu fac parte din viața noastră, în relațiile cu ceilalți oameni nu sunt aplicate; pur și simplu nu joacă nici un rol în viața reală. Iar dacă ne lovim totuși de ele, este ca și cum ar fi vorba de un fenomen extern, fără legătură cu viața.

Acum, la fel ca și atunci, nu se poate sănătate după felul de viață al omului, după faptele lui, dacă este credincios sau nu. Iar dacă există o diferență între cei care mărturisesc deschis credința pravoslavnică și cei care o neagă, acest lucru nu este în favoarea celor dintâi. Acum, la fel ca atunci, recunoașterea deschisă și mărturisirea credinței se întâlnesc în cea mai mare parte la oamenii mărginiți, rudimentari și imorali, dar care se cred foarte importanți. Inteligența, integritatea, since-

ritatea, generozitatea și moralitatea se întâlnesc în cea mai mare parte la oamenii care se declară necredincioși.

În școli se predă catehismul și elevii sunt trimiși la biserică; funcționarilor li se cer certificate de împărtășanie. Dar și acum, la fel ca în vechime, un om din mediul nostru, care nu mai merge la școală și nici nu este în slujba statului, poate să trăiască zeci de ani fără să-și amintească nici măcar o dată că trăiește printre creștini și că el însuși este considerat mărturisitor al credinței creștine pravoslavnice.

Astfel că și acum, ca și în trecut, învățatura creștină, acceptată prin încredere și menținută prin presiunea exterioară, pălește încet sub influența cunoștințelor și a experiențelor de viață, contrare învățăturii credinței, iar omul trăiește adesea multă vreme imaginându-și că învățatura credinței care i-a fost insuflată din copilărie încă mai este întreagă în el, când de fapt de mult nu a mai rămas nici urmă din ea.

S., un om inteligent și cinstit, mi-a povestit cum a încetat el să mai credă.

Pe când avea douăzeci și șase de ani, era la vânătoare și, pregătindu-se de culcare în adăpostul de noapte, începuse să-și spună rugăciunile de

seară, aşa cum avea obiceiul încă din copilărie. Fratele lui mai mare, care era împreună cu el la vânătoare, stătea culcat pe spate, în fân, și se uita la el. Când S. a terminat și se pregătea să se culce, fratele l-a întrebat: „Tu încă mai faci asta?” Si nu și-au mai spus nimic altceva. Iar din acea zi S. a încetat să se roage și să meargă la biserică. Si iată că au trecut treizeci de ani de când nu se roagă, nu se împărtășește și nu merge la biserică. Si asta nu pentru că ar fi cunoscut convingerile fratelui său și ar fi aderat la ele, nici pentru că ar fi luat vreo hotărâre în sufletul lui, ci numai pentru că acele cuvinte rostite de fratele lui au fost ca bătaia unui deget într-un zid gata să se prăbușească sub propria greutate; cuvântul acela a demonstrat că, acolo unde el credea că este credința, era de mult un loc gol, și pentru că vorbele pe care le rostea, crucile și mătăniile pe care le făcea în timp ce se ruga erau în realitate acțiuni lipsite de semnificație. Dându-și seama de această lipsă de sens, nu a mai putut să continue.

Așa a fost și continuă să fie, cred eu, în cazul celor mai mulți oameni. Vorbesc despre oamenii cu aceeași formăție culturală ca noi, vorbesc despre oamenii cinstiți cu ei însiși, și nu despre cei care fac din obiectul credinței un mijloc de

a-și atinge cine știe ce scopuri de moment. (Acești oameni sunt necredincioșii cei mai înveterăți, căci, dacă pentru ei credința este un mijloc pentru atingerea unor scopuri de viață oarecare, atunci în mod sigur aceasta nu este credință.) Oamenii cultivăți, de felul nostru, se află în situația în care lumina cunoașterii și a vieții a dărâmat construcția artificială, iar ei fie au observat deja acest lucru și au eliberat locul, fie încă nu au observat.

Învățătura credinței transmisă mie în copilărie a dispărut la mine, la fel ca și la alții, cu singura mică deosebire că, întrucât eu am început foarte de timpuriu să citesc și să gândesc, am conștientizat renunțarea la credință foarte devreme. De la vîrsta de șaisprezece ani am încetat să mă mai rog, să merg la biserică și să țin post. Am încetat să mai cred în ceea ce mi se spusese în copilărie, și totuși credeam în ceva. În ce anume credeam, asta n-aș fi putut spune nicicum. Credeam în Dumnezeu sau, mai degrabă, nu îl negam, dar care Dumnezeu – asta nu puteam spune; nu îl negam pe Iisus Hristos și învățătura lui, dar n-aș fi putut spune în ce constă aceasta.

Acum, amintindu-mi acele vremuri, văd clar că pe atunci credința mea – ceea ce îmi punea în mișcare viața, în afară de instinctele animalice –,

singura mea credință sinceră era credința în perfecțiune. Dar în ce constă această perfecțiune și care era scopul ei, asta nu aș fi putut spune. Încercam să mă perfecționez intelectual, învățam tot ce mă îndemna viața; mă străduiam să-mi perfecționez voința – îmi alcătuiau reguli pe care mă sileam să le respect; mă perfecționam fizic prin fel de fel de exerciții care îmi dezvoltau forța și agilitatea; prin diverse privațiuni, învățam ce înseamnă rezistență și răbdarea. Și consideram că toate acestea înseamnă perfecționare. Punctul de pornire pentru toate celelalte era, se înțelege, perfecțiunea morală; dar curând aceasta a fost înlocuită de perfecțiune în general, adică de dorința de a fi mai bun nu față de mine însuși sau în fața lui Dumnezeu, ci în fața celorlalți oameni. Și foarte curând această strădanie de a fi mai bun în fața oamenilor a fost înlocuită de dorința de a fi mai puternic decât alți oameni, adică mai vestit, mai important, mai bogat decât ceilalți.

ÎNDAVA, VOI povesti istoria vieții mele, inclusiv povestea atât înduioșătoare, cât și plină de învățăminte, a celor zece ani din tinerețea mea. Cred că foarte mulți oameni au trecut prin aceleași încercări. Doream din toată inima să fiu bun; dar eram Tânăr, eram plin de patimi, eram singur, absolut singur, când căutam binele. De fiecare dată când încercam să scot la iveală ceea ce se afla în străfundul inimii mele – faptul că doream să fiu bun din punct de vedere moral –, eram întâmpinat cu dispreț și batjocură; și imediat ce mă lăsam în voia patimilor mârșave, eram lăudat și încurajat.

Ambiția, dorința de putere, cupiditatea, destrăbălarea, trufia, mânia, setea de răzbunare – toate acestea erau la mare respect. Lăsându-mă în voia acestor patimi, devineam asemenea celor mai vârstnici și simteam că aceștia sunt mulțumiți de mine. Buna mea mătușică, la care locuiam, făptura cea mai curată din lume, îmi spunea întruna

că nu-și dorește nimic altceva pentru mine decât să am o relație cu o femeie măritată: *Rien ne forme un jeune homme comme une liaison avec une femme comme il faut*¹; și își mai dorea o altă fericire pentru mine: să devin adjutant, preferabil al țarului; și cea mai mare fericire – să mă căsătoresc cu o fată foarte bogată și să am, ca urmare a acestei căsătorii, cât mai mulți robi.

Nu pot să-mi amintesc de acești ani fără oroare, dezgust și durere în inimă.

Am ucis oameni în război, i-am provocat la duel ca să-i ucid, am pierdut la cărți, am risipit roadele trudei mujicilor, i-am omorât, am trăit în desfrâname, am înșelat. Minciuna, hoția, depravarea de toate felurile, beția, violența, crima... Nu a existat nicio nelegiuire pe care să n-o comit. Și totuși pentru toate acestea eram lăudat, eram și sunt considerat de colegii mei de generație un om relativ moral. Și aşa am trăit timp de zece ani.

Pe atunci, îndemnat de înfumurare, de cupiditate și trufie, am început să scriu. În scrierile mele făceam același lucru ca și în viață. Ca să dobândesc gloria și banii pentru care scriam, trebuia să ascund ceea ce este bun și să scot la iveală

¹ „Nimic nu-l formează mai bine pe un Tânăr decât o relație cu o femeie decentă” (în fr.) – n.tr.

răul. Și aşa am și făcut. De câte ori nu am ascuns viclean, în scările mele, sub o aparentă indiferență și chiar usoară batjocură, acele năzuințe ale mele spre bine, care constituiau sensul vieții mele. Și am reușit, și am fost lăudat.

La vîrstă de douăzeci și șase de ani, după război¹, am venit la Petersburg și am făcut cunoștință cu scriitorii. M-au primit ca pe unul de-a lor, m-au lingușit. Și până să mă dezmeticesc, părerile despre viață ale acestor scriitori cu care mă întâlneam au pus stăpânire pe mine și au anihilat în mine absolut toate încercările mele anterioare de a deveni mai bun. Aceste păreri au pus la baza vieții mele destrăbălate o teorie care o justifica.

Opinia despre viață a acestor oameni, tovarășii mei de condei, era că viața cunoaște o dezvoltare generală și că la această dezvoltare contribuim în special noi, oamenii care gândesc, iar dintre cei care gândesc influența cea mai importantă o exercităm noi, artiștii, poetii. Misiunea noastră era să-i învățăm pe oameni. Și, pentru a evita să ne punem nouă înșine întrebarea firească: „Ce știu eu și ce pot să-i învăț pe alții?”,

¹ Este vorba despre Războiul Crimeei (1853-1856), în care Anglia, Franța, Turcia și Sardinia s-au aliat împotriva Imperiului Rus – n.red.

această teorie susținea că nici nu trebuie să-ți pui această întrebare, căci artistul și poetul îi învață pe alții în mod inconștient. Eu mă consideram un artist și un poet admirabil, și de aceea mi-a fost foarte ușor să-mi însușesc această teorie. Eu – artistul, poetul – scriam, îi învățam pe alții, fără să știu nimic. Iar pentru aceasta eram plătit, aveam hrană foarte bună, locuință, femei, anturaj, mă bucuram de faimă. Se vede că ceea ce îi învățam pe alții era ceva foarte bun.

Această incredere în importanța poeziei și în dezvoltarea vieții era o credință. Iar eu eram unul dintre preoții ei. Să fiu preotul ei era foarte avantajos și plăcut. Iar eu am trăit destul de mult timp în această credință, fără să pun la îndoială adevărul ei. Dar în al doilea și mai ales în al treilea an al acestei vieți, am început să mă îndoiesc de infailibilitatea credinței mele și am început să studiez. În primul rând, începusem să observ că preoții acestei credințe nu se puneau de acord între ei. Unii spuneau: „Noi suntem cei mai buni și cei mai folositori învățători, îi învățăm pe alții ceea ce trebuie, iar ceilalți îi învață incorrect”. Iar ceilalți spuneau: „Nu, noi suntem cei adevărați, iar voi îi învățați incorrect”. Și se certau, polemizau, se injurau, se înelau, se păcăleau unii pe alții. Pe lângă